

Олена Власюк,

бакалавриня кафедри зв'язків з громадськістю,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
o.vlasiuk@ukma.edu.ua

Наталія Ніколаєнко,

наукова керівниця,
докторка політичних наук, професорка кафедри політології,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА: ПРИРОДА, ВЛАСТИВОСТІ ТА ЛЕГІТИМНІСТЬ ЗА М. ВЕБЕРОМ

Суб'єктом здійснення державної влади завжди виступає держава. Вона займає одне з провідних місць у політичній системі. Це зумовлено тим, що держава наділена суверенною владою, є відображенням суверенітету народу і суверенітету нації та результатом втіленого права на самовизначення. Суб'єктом і об'єктом владних відносин є люди. Влада означає відносини залежності між людьми: з одного боку, нав'язування волі когось іншого, з іншого — підкорення їй. Інакше — це владовідносини між суб'єктом і об'єктом.

Важливо також зосередити увагу на особливостях політичної влади: здатність і готовність суб'єкта влади виявити свою політичну волю; верховенство влади, обов'язковість виконання її рішень; охоплення владною дією всього політичного простору; наявність політичних структур, через які суб'єкт влади здійснює політичну діяльність; осмислення політичного інтересу й політичних потреб; моноцентричність влади (наявність єдиного центру прийняття рішень); володіння і використання комплексу необхідних ресурсів.

Дієздатність політичної влади значною мірою залежить від її легітимності, тому що саме визнання влади населенням

дозволяє їй ефективно здійснювати управління, ухвалювати рішення та забезпечувати їх виконання без постійного використання примусу. Коли влада є легітимною, громадяни добровільно підкоряються її рішенням, що підвищує стабільність та ефективність політичної системи. Легітимністю політичної влади можна назвати рівень довіри та правомірність її дій з точки зору суспільства. Вона ґрунтується на переконанні людей у тому, що влада має моральне й юридичне право керувати, а її дії відповідають інтересам суспільства. Вперше поняття «легітимність» було сформульовано Максом Вебером (німецький соціолог, історик, економіст, юрист, політолог і соціальний філософ; засновник «розуміючої» соціології, один із засновників сучасної політичної науки (концепція легітимності влади, теорія бюрократії, дослідження демократії)) у його фундаментальній праці «Господарство і суспільство».

Для того, аби розуміти характер влади, залежно від мотивів підкорення він виділив три основні типи політичної влади:

- Традиційний. Традиційна влада заснована на вірі в священний характер норм, звичаїв, традицій, які розглядаються як непорушні. Звичаї виступають основою управління і слухняності в суспільстві, бо так прийнято, так було завжди. За своєю мотивацією вона схожа з відносинами в патріархальній сім'ї, де молодші коряться старшим.
- Харизматичний. Джерелом харизматичної легітимності є віра у виняткові (або навіть надприродні) якості лідера. Харизматичному типу панування внутрішньо властива революційність — він пориває зі звичкою та авторитетом традиційної влади. Такий тип владарювання розвивається в умовах, де немає свободи, у революційних умовах. Різновидом харизматичного типу легітимності є вождизм, характерний для нединамічних, авторитарних і тоталітарних суспільств.
- Раціонально-легальний. Раціонально-легальна легітимність — третій тип легітимності політичної влади, засно-

ваний на «вірі в юридично закріплену правильність панування і засобів його здійснення». Основним мотивом для підкорення тут виступає раціональний фактор — інтерес, визнання влади, сформованої на основі закріплених законодавством правил і процедур. Раціонально-легальна легітимність характерна для демократичних держав. Вона передбачає суворе дотримання законів усіма структурами суспільства, в тому числі і державними органами.

Однак для точнішого розуміння політичної влади важливо також розрізнити два близькі, але не тотожні поняття — легітимність і легальність. Легальність є тим фундаментальним принципом, на який спирається в своїй діяльності легітимна державна влада. Це та нормативна сила, яка надає принципу справедливості реального змісту. Лише справедливі за змістом і законні за формою дії державної влади можуть вважатися легітимними і такими, що відповідають вимогам правої держави. Легітимність влади в свою чергу являє собою особливий та внормований порядок взаємовідносин між владою і суспільством (громадянами), який ґрунтується на визнанні громадянами чинного порядку конституювання та функціонування влади справедливим, належним, доцільним, що зумовлюється як раціональними, так і афективно-емоційними причинами і має своїм результатом готовність громадян діяти відповідно до існуючої моделі панування.

Водночас постає запитання: звідки ж бере початок легітимність влади? Щоб відповісти на це, необхідно звернутися до джерел легітимності, які пояснюють, чому люди визнають владу законною та морально виправданою. Це ті чинники і передумови, які дозволяють доходити згоди між державою і народом.

У класичній концепції М. Вебера першим джерелам відповідають здатність людини засвоювати звичні зразки поведінки, здатність до емоційно-ціннісного сприйняття дійсності. Такі джерела можна назвати **психологічними**. Цілераціональна поведінка людини, здатність усвідомлювати власні

потреби та інтереси також легітимуює владу. Це можна назвати джерелом **інтересів**. Він також виділяє у якості джерел легітимації влади економічну ефективність держави, здатність задовольняти потреби людей, легальність, законність, відповідність дій влади до власних норм і рішень. Ці джерела легітимації можна назвати **економічними та юридичними**.

Отож влада є основною формою суспільної могутності, що забезпечує управління суспільством. Її ефективність на пряму залежить від її легітимності, яка ґрунтується на довірі громадян, законності та здатності держави задовольняти потреби народу.

Список використаних джерел

- Бережанський, Г. І. (2014). Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*, 11 (2). https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc11/part_2/16.pdf.
- Бережанський, Г. І. (n.d.). *Легальність та легітимність як визначальні категорії державної влади*. <http://soclaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2015/1-2/3.pdf>.
- Джерела легітимності влади. (n.d.). Studfiles.net. <https://studfile.net/preview/5170273/page:8/>.
- Лазоряк, О. В. (n.d.). *Сутність політичної влади та її головні властивості*. Буковинська державна фінансова академія. http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Politologia/75070.doc.htm.
- Макс Вебер: «Типи панування». (n.d.). Хрестоматія для лінивих. <https://anthologyforthelazy.webnode.com.ua/1/maks-veber-tipi-panuvannya/>.
- Макс Вебер: Три чисті типи легітимного панування. (n.d.). *Ізборник*. <http://litopys.org.ua/weber/wbs07.htm>.
- Мачула, А. (n.d.). *М. Вебер про три типи влади*. Studfiles.net. <https://studfile.net/preview/6824486/>.

Сорокопуд, М. (2016). Чисті типи політичного лідерства у теорії М. Вебера. Вісник Львівського університету, 7. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/7_2016/10.pdf.

Політична влада: сутність і специфіка. (n.d.). Studies.in.ua. <https://studies.in.ua/politologiya-yarosh/865-tema-1-poltichna-vlada-sutnst-specifka.html>.